

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2020.13.11>

Kinga LISOWSKA

<https://orcid.org/0000-0002-8404-4363>

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Kontakt: kinga.lisowska@uwm.edu.pl

Jak cytować [how to cite]: Lisowska, K. (2020). Świat kultury popularnej w przygotowaniu do Edukacji regionalnej – kształcenie studentów wczesnej edukacji. *Podstawy Edukacji. Dyskusje wokół kultury popularnej jako edukacyjnej przestrzeni*, 13, 163–177.

Świat kultury popularnej w przygotowaniu do *Edukacji regionalnej* – kształcenie studentów wczesnej edukacji

Streszczenie

W artykule przedstawiano i poddano analizie rozmaite jakości świata kultury popularnej, tj.: Internetu; Muzyki/Nagrań dźwiękowych; Filmów; Fotografii/Wystaw, wykorzystywane w procesie kształcenia studentów pedagogiki wczesnej edukacji z zakresu edukacji regionalnej oraz określono ich znaczenia w przygotowaniu przyszłych pedagogów do działań edukacyjnych.

Rozważania oparto na cyklu przedmiotów: *Historia i kultura regionu; Podstawy edukacji historycznej i regionalnej, Edukacja regionalna i obywatelska*, realizowanym w ramach studiów I i II stopnia w latach 2012–2020 na WNS UWM w Olsztynie. W badaniach zastosowano jakościową analizę dokumentów oraz metodę zbierania danych – obserwację uczestniczącą; uwzględniono także doświadczenia własne.

Za pośrednictwem jakości świata kultury popularnej studentom dostarczany jest szeroki wachlarz wiedzy o: zamierzonych czasach; jakości życia społeczeństwa; relacjach politycznych; krajobrazie kulturowo-przyrodniczym; przedsięwzięciach zmierzających do pomnażania i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu. Przyszłym pedagogom uświadamiana jest potrzeba budowania przestrzeni edukacyjnej, w której dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym mają możliwość odnajdywania własnej przynależności społecznej i kulturowej.

Słowa kluczowe: edukacja obywatelska, edukacja regionalna, tożsamość kulturowa, region, regionalizm.

Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie i przeanalizowanie wykorzystania rozmaitych jakości świata kultury popularnej w procesie kształcenia studentów pedagogiki wczesnej edukacji z zakresu edukacji regionalnej oraz określenie ich znaczenia w przygotowaniu przyszłych pedagogów do działań edukacyjnych umożliwiających kształtowanie tożsamości dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Rozważania oparto na cyklu przedmiotów: *Historia i kultura regionu; Podstawy edukacji historycznej i regionalnej, Edukacja regionalna i obywatelska*, realizowanym w ramach studiów I i II stopnia w latach 2012–2020 na Wydziale Nauk Społecznych, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (WNS UWM w Olsztynie). W badaniach zastosowano jakościową analizę dokumentów w postaci: bazy danych – usosweb UWM, siatek godzin poszczególnych specjalności i kierunków; przedmiotowych sylabusów oraz metodę zbierania danych za pośrednictwem obserwacji uczestniczącej. Uwzględniono także doświadczenia własne wynikające z prowadzenia wyżej wymienionych przedmiotów. Natomiast studentami wczesnej edukacji nazywać będą osoby podejmujące studia pedagogiczne w następujących zakresach: pedagogika, specjalność wczesnoszkolna i przedszkolna w latach 2012–2017 – I stopnia; pedagogika wczesnej edukacji w latach 2017–2021 – I stopnia; pedagogika, specjalność wczesna edukacja w latach 2013–2018 – II stopnia; pedagogika wczesnej edukacji w latach 2018–2023 – II stopnia.

Świat kultury popularnej rozumiany będzie tutaj jako element struktury bycia w świecie tzn. moment egzystencji, w którym napotykamy zarówno bariery, jak i możliwości rozwoju własnej osobowości (Michalski, 1978, s. 66). Świat ten konstituowany jest przez „rozmaite jakości” (Adamska-Staroń, 2015, s. 160), wśród których odnajdziemy takie elementy, jak: muzyka, film – wszystkie gatunki, programy rozrywkowe, taniec, fotografia, Internet, a także wszelkie doniesienia i przekazy o epoce, kulturze, ważnych i mniej znaczących wydarzeniach (Adamska-Staroń, 2015, s. 159–160). Kultura popularna postrzegana jest zatem jako miejsce naszego uczenia się, a zarazem determinant indywidualizacji, odmienności politycznej, etnicznej i religijnej. Pozostaje ona w ciągłej relacji ze szkołą i światem dzieci i młodzieży (Hejwosz, Jakubowski, 2010, s. 11). W świecie kultury popularnej możemy być uczestnikami aktywnymi, przeżywającymi, czy też kreującymi rzeczywistość albo konsumentami w jakościach wymagających zaangażowania lub też nie (Adamska-Staroń, 2015, s. 160).

Elementy świata kultury popularnej wykorzystywane w edukacji do *Edukacji regionalnej* wymuszają niejako na uczestnikach cyklu kształcenia czynnego udziału w tej specyficznej rzeczywistości oraz nabywania umiejętności tworzenia jej nowych sytuacji.

Edukacja do „Edukacji regionalnej” – WNS UWM w Olsztynie

W Polsce *Edukacja regionalna* pojawiła się po raz pierwszy w 1995 r. w postaci rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej pt. *Dziedzictwo kulturowe w regionie*. W myśl tego dokumentu należało uwzględnić w procesie kształcenia podstawowe pojęcia regionalne, charakterystyczne nazwy miast i miejscowości wraz z ich pochodzeniem, specyficzny krajobraz kulturowo-przyrodniczy oraz gwary lokalne (Bednarek, 1995, s. 15). Następnie w 1999 r. zdecydowano o realizacji programów międzyprzedmiotowych pod nazwą *Edukacja regionalna*, które w 2009 r. weszły w skład ścieżek podstawy programowej w ramach poszczególnych obszarów wiedzy i zakresów edukacyjnych realizowanych w przedszkolu i szkole (Lewandowska, 2018, s. 137–152).

W kolejnych rozporządzeniach Ministra Edukacji Narodowej w różnym stopniu poruszano kwestię *Edukacji regionalnej* i jej rolę w procesie kształcenia. Szczególny nacisk kładziono jednak na wdrażanie jej w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. W 2012 r. zawarto jedynie ogólne informacje odnoszące się do kształtowania u dzieci poczucia przynależności społecznej, postawy obywatelskiej, poszanowania tradycji i kultury narodowej oraz innych tradycji i kultur, a także krajobrazu Polski i regionu (Rozporządzenie, 2012, poz. 977). W rozporządzeniu z 2014 r. wskazywano już na umożliwienie dzieciom, w placówkach przedszkolnych i szkołach podstawowych, należącym do mniejszości etnicznych, narodowych i społeczności posiadających odmienny język, pielęgnowanie ich odrębności kulturowej. Jednocześnie wprowadzono do wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej język regionalny i etniczny (Rozporządzenie, 2014, poz. 803.) *Edukacja regionalna* wówczas znalazła swoje miejsce w następujących obszarach kształcenia: społecznym, plastycznym, muzycznym i przyrodniczym. Podstawa programowa z 2017 r. nie spowodowała większych zmian w wspieraniu rozwoju tożsamości dziecka poprzez współpracę z rodziną, różnymi środowiskami oraz organizacjami społecznymi; realizację zajęć umożliwiających poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej. Natomiast za cel kształcenia ogólnego przyjęto wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, historycznej, etnicznej lub narodowej (Rozporządzenie, 2017, poz. 356).

Pokłosiem tych działań było wprowadzenie na WNS UWM w Olsztynie cyklu zajęć o tematyce regionalnej: w 2012 r. na studiach I stopnia, kierunku pedagogika, specjalność edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna (Siatka godzin, 2012); w 2013 r. na studiach II stopnia, kierunku pedagogika, specjalność wczesna edukacja (Siatki godzin, 2013).

Na 6 semestrze studiów licencjackich realizowano wówczas *Historię i kulturę regionu*, jako przedmiot na zaliczenie z oceną, w wymiarze: 30 godzin wykładów na studiach dziennych oraz 15 godzin wykładów na studiach niestacjonarnych (Garbula, 2012). W 2014 r. zaliczenie z oceną zmieniono na egzamin

(Lisowska, 2014), a w latach 2015–2017 program zajęć został rozszerzony w trybie stacjonarnym o ćwiczenia w wymiarze 15 godzin oraz niestacjonarnym o ćwiczenia w wymiarze 10 godzin, a także o 5 godzin wykładów (Lisowska, 2015). Natomiast na 4 semestrze programu studiów magisterskich wprowadzono przedmiot *Edukacja regionalna i obywatelska* w postaci 30 godzin wykładów na studiach stacjonarnych i 20 godzin na niestacjonarnych, kończący się zaliczeniem z oceną (Garbula, 2013).

Utworzenie w 2017 r. nowego kierunku na studiach I stopnia pod nazwą pedagogika wczesnej edukacji spowodowało zmianę nazwy przedmiotu *Historia i kultura regionu* na *Podstawy edukacji historycznej i regionalnej* i ograniczenie go do 15 godzin wykładów w trybie stacjonarnym oraz 10 godzin w niestacjonarnym (Lisowska, 2017). W tej formie zajęcia prowadzone będą do semestru letniego roku akademickiego 2020/2021, kiedy to na kierunkach nauczycielskich UWM wygasną studia I stopnia. Jednocześnie po utworzeniu w roku 2018/2019 studiów II stopnia kierunku pedagogika wczesnej edukacji studenci uczestniczą w wykładzie *Edukacja regionalna i obywatelska* w liczbie 15 godzin stacjonarnie i 10 godzin niestacjonarnie (Lisowska, 2018). Przedmiot ten prowadzony będzie do roku akademickiego 2022/2023, kiedy to likwidacji ulegną studia II stopnia na kierunkach nauczycielskich UWM.

Miejsce kultury popularnej w procesie realizacji zajęć dydaktycznych

Podstawowym celem zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji regionalnej prowadzonych na WNS UWM w Olsztynie jest wyposażenie studentów pedagogiki wczesnej edukacji w odpowiedni zasób wiedzy z zakresu dziejów, tradycji i kultury Warmii i Mazur oraz koncepcji teoretycznych edukacji regionalnej w szkole i przedszkolu. Dostarczone wiadomości służą w uzmysłowieniu roli wartości regionalnych i procesów kulturowych, w aspekcie konstruowania przestrzeni szkolnej oraz kształtowaniu tożsamości studentów, ich przywiązania do społeczności regionalnej i identyfikacji z określoną przestrzenią kulturową. Podczas realizacji przedmiotów przyszłym pedagogom wskazuje się również kierunki pracy z obszaru historii i kultury regionu w procesie wychowawczym i dydaktycznym z uwzględnieniem najnowszych założeń prawa oświatowego oraz aktywizuje się ich do działań edukacyjnych zmierzających do pomnażania dziedzictwa kulturowego regionu, a także do pracy na rzecz rozwoju kulturowego Warmii i Mazur (Lisowska, 2017, 2018).

Przyswojone informacje mają przyczynić się do rozwoju kompetencji w obszarze pracy studentów na rzecz zakorzenienia uczniów w „małych ojczyznach” – w patriotyzmie lokalnym, a następnie w patriotyzmie państwowym. Wspomagają działania edukacyjne zmierzające do tworzenia przez dzieci w wieku przed-

szkolnym i wczesnoszkolnym obrazu własnego siebie i budowania poczucia przynależności do konkretnej zbiorowości, a także rozwijania szacunku do kultury własnej oraz tolerancji do innych kultur oraz zbiorowości. Odgrywają dużą rolę w rozwoju u uczniów potrzeby działania na rzecz środowiska lokalnego i narodu (Lisowska, 2017, 2018).

W tak konstruowanym procesie kształcenia wykorzystuje się rozmaite wartości świata kultury popularnej, poprzez które studenci stają się z jednej strony konsumentami, a z drugiej uczestnikami rzeczywistości wymagającą ich pełnego zaangażowania. Jednocześnie rozumianej w ten sposób kulturze popularnej, biorącej udział w procesie edukacji do *Edukacji regionalnej*, można przypisać następujące kategorie: Internet; Muzyka/Nagrania dźwiękowe; Film; Fotografia/Wystawa (tabela 1). W kategoriach tych znajdują się określone jakości (zaprezentowane w tabeli 1) determinujące działania edukacyjne, w których studenci stanowią zarówno odbiorców, poszukiwaczy inspiracji do pracy z drugim człowiekiem oraz kreatorów przyszłych przestrzeni odbierania biernie lub czynnie kultury popularnej i czerpania z jej dokonań, służących kształtowaniu tożsamości dzieci i młodzieży.

Tabela 1
Świat kultury popularnej w edukacji do edukacji regionalnej

Kategoria	Elementy kultury popularnej
Internet	Encyklopedie internetowe: – <i>E-ncyklopedia Warmii i Mazur</i> – <i>Leksykon kultury Warmii i Mazur</i>
	Słowniki: – E. Kruk (red.), <i>Mały słownik gwary mazurskiej</i>
	Strony fundacji i stowarzyszeń regionalnych: – Fundacja Rodowo – Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Olsztynie – Towarzystwo Naukowe „Pruthenia”
	Strony internetowe: – <i>Atlas Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur</i> – Antologia Warmińska – dodatki z: <i>E-ncyklopedia Warmii i Mazur; Leksykon kultury Warmii i Mazur</i>
Muzyka/Nagrania dźwiękowe	Wydania płytowe: – Zespół Pieśni i Tańca Kortowo – I. Lewandowska, E. Cyfus, <i>Elementarz warmiński</i> , Wyd. Elset, Olsztyn 2018.
Film	– <i>Warmia i Mazury: krajobraz przyrodniczy i kulturowy; historia regionu; kultura ludowa</i> – <i>Ostatni Warmiacy i Mazurzy</i> – <i>Regionalna Kronika Filmowa</i> – <i>Kronika Filmowa Kortowo</i>

Tabela 1

Świat kultury popularnej... (cd.)

	Strony internetowe:
	– dodatki i uzupełnienia z: <i>E-ncyklopedia Warmii i Mazur; Leksykon kultury Warmii i Mazur; Atlas miejsc niezwykłych Warmii i Mazur</i>
	Wydania zwarte:
	– P. Sztompka, <i>Socjologia wizualna</i> , PWN, Warszawa 2005.
	– <i>Olsztyn na Warmii. Było, minęło, jest... w malarstwie Melanii Ołędzkiej</i> , Wyd. Elset, Olsztyn 2013.
	– K. Lisowska (oprac.), <i>Orneta. Historia w kamieniach zakłeta</i> , Wyd. Elset, Olsztyn 2014.
Fotografia/Wystawa	– R. Bętkowski, <i>Olsztyn jakiego nie znacie</i> , Wyd. Imago Mundi, Olsztyn 2010.
	– K. Stasiewicz (oprac.), <i>Setnik bajek Ignacego Krasickiego</i> , Wyd. Elset, Olsztyn 2010.
	Wystawy stałe lub okresowe:
	– Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie
	– Muzeum Przyrody w Olsztynie
	– Dom Gazety Olsztyńskiej
	– Muzeum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego
	– Archiwum Państwowe w Olsztynie
	– Muzeum Miasta Orneta
	– Muzeum Nowoczesności. Centrum Techniki i Rozwoju

Źródło: opracowanie własne.

Internet

Za pośrednictwem Internetu studenci poznają encyklopedie regionalne, które pozwalają im wniknąć w świat byłych mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego oraz zapoznać się z obecnymi działaniami na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu.

Pierwsza z nich – *Leksykon kultury Warmii i Mazur* powstała w latach 2010–2011 jako encyklopedia traktująca o artystach, twórcach, działaczach, instytucjach kultury, organizacjach społecznych oraz najważniejszych wydarzeniach na Warmii i Mazurach. Inicjatorzy przedsięwzięcia – Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w Olsztynie (CEIK)¹ postawili sobie za cel, aby zasoby multimedialne były wykorzystywane do działań edukacyjnych i promocji województwa warmińsko-mazurskiego. *Leksykon* zawiera ok. 5000 haseł od 1945 r. do dnia

¹ Instytucja kultury województwa warmińsko-mazurskiego. W obecnej formie funkcjonuje od 2002 r. Do jej głównych zadań należą: integrowanie społeczności lokalnych i środowisk kulturowych regionu, tworzenie i ochrona regionalnej indywidualności kulturalnej, diagnozowanie społecznej aktywności kulturalnej. CEIK stanowi ważny ośrodek wsparcia w zakresie edukacji i świadomości dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur.

dzisiejszego, wzbogaconych o fotografie i nagrania, z których można korzystać bezpłatnie. Od 2012 r. każdy czytelnik może stać się redaktorem i przyczynić się do uzupełnienia produktu swoimi informacjami o regionie i jego instytucjach, a także podzielić się przeżyciami z lokalnych wydarzeń kulturalnych i artystycznych (Leksykon, 2020). *Leksykon* uczestnikom studiów pedagogicznych stwarza możliwość konsumpcyjnego – biernego dobierania rzeczywistości kulturalnej regionu po 1945 r. ale także czynnego uczestniczenia w konstruowaniu kultury popularnej oraz rozpowszechnianiu za jej pośrednictwem dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur. Dla przyszłych pedagogów w ramach cyklu kształcenia jest doskonałym źródłem wiedzy o wszystkich aspektach wytworów ludowych oraz możliwościach uczestniczenia różnych grup wiekowych i społecznych w lokalnych działaniach artystycznych, muzycznych, teatralnych czy filmowych.

Natomiast *E-ncyklopedia Warmii i Mazur* jako uzupełnienie *Leksykonu*, stanowi pokłosie projektu finansowanego ze środków unijnych, koordynowanego w latach 2013–2015 przez CEIK, którego realizatorem było Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Olsztynie. Celem działań było stworzenie produktu wikipedycznego o wymiarze regionalnym, nienaukowym, posiadającego formę darmową, dostępną dla wszystkich, a jednocześnie przyczyniającego się do doskonalenia wiedzy wielopokoleniowych grup społecznych o regionie. Obecnie w ramach prowadzonej domeny można korzystać z ponad 7500 haseł w następujących kategoriach: samorząd; administracja rządowa; polityka; historia; kultura; społeczeństwo; kościoły i wyznania; nauka i szkolnictwo wyższe; szkolnictwo; sport; ochrona zdrowia; turystyka; przyroda; gospodarka (*E-ncyklopedia*, 2020). *E-ncyklopedia* wykorzystywana jest przy realizacji części programu z zakresu funkcjonowania Dominium Warmińskiego oraz okresu panowania w Prusach Wschodnich (części terenów województwa warmińsko-mazurskiego) zakonu krzyżackiego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju sieci osadniczej oraz parafialnej (XIII–XVIII w.). Na jej podstawie wsie, miasta i miasteczka kreowane są na grody powstałe w oparciu o solidne założenia, plany oraz prawodawstwa, a społeczeństwo jawi się jako lud osadniczy dbający o rozwój gospodarczy. Do poszczególnych haseł encyklopedii dołączono także tekstu źródłowe, fotografie oraz nagrania dźwiękowe. Dodatkowe materiały wykorzystywane są przede wszystkim przy opracowywaniu zagadnień z funkcjonowania na obszarze Warmii i Mazur takich państwowości jak: Prusy Wschodnie, Republika Weimarska oraz Cesarstwo Niemieckie (XVIII w. – I połowa XX w.). Wykłady multimedialne skupiają się wówczas na przykładach antypolskich i antykościelnych działań władz pruskich.

W typowo warsztatowej formie przekazywane są wiadomości z gwary warmińskiej i mazurskiej. Studenci zapoznają się z genezą ukształtowania wymienionych narzeczy oraz opanowują słownictwo gwarowe na podstawie: *Małego słownika gwary mazurskiej*, pod red. Ervina Kruka, oraz *Elementarza gwary warmińskiej* autorstwa Izabeli Lewandowskiej i Edwarda Cyfusa z wykorzystaniem

nagrań dźwiękowych i zadań edukacyjnych (zostanie omówiony w kategorii nagrań). *Mały słownik* posiada jedynie wersję online i zawiera ok. 1000 słów i wyrażen gwarowych. Autor umożliwia czytelnikom uzupełnienie zawartości pozycji oraz korektę przyjętych już haseł (Prusy, 2020).

Natomiast strony internetowe wybranych stowarzyszeń i fundacji stanowią doskonale źródło w pracy edukacyjnej przyszłych pedagogów. Zwraca się bowiem im szczególną uwagę na przedsięwzięcia kulturalne, warsztaty i szkolenia znajdujące się w koszyku produktów i propozycji organizacji regionalnych. Ma to na celu uświadomienie młodym adeptom możliwości brania udziału w rozpowszechnianiu dziedzictwa kulturowego regionu oraz kreowaniu nowych działań skierowanych w stronę dzieci i młodzieży, które również stają się uczestnikami programów lokalnych. Zaproszeni na zajęcia przedstawiciele lokalnych fundacji i stowarzyszeń przedstawiają zasady współpracy z placówkami oświatowymi w obszarze edukacji historii i kultury regionu. Poruszane są także zagadnienia oraz sposoby pracy i realizacji zajęć wychowawczych i dydaktycznych odnoszące się do polskiego roku obrzędowego w szkole, ze szczególnym uwzględnieniem Warmii i Mazur.

Muzyka / Nagrania dźwiękowe

Szczególną formą nagrań dźwiękowych wykorzystywanych w realizacji programu z zakresu edukacji regionalnej stanowią wspomnienia zamieszczone i udostępnione nieodpłatnie na stronie *Atlasu miejsc niezwykłych Warmii i Mazur*. Jest to kolejne przedsięwzięcie CEIK-u w Olsztynie podczas którego wykorzystano założenia historii mówionej i zgromadzono opowiadania mieszkańców małych wsi i miasteczek o miejscach, w których żyją. Pamięć o krajobrazie kulturowym ma łączyć wielopokoleniowe społeczeństwo Warmii i Mazur i sprawiać, że tradycja i historia „małych ojczyzn” będzie ciągle żywa. Do tej pory w *Atlasie* znalazły się gminy: Braniewo, Dźwierzuty, Dywity, Krukłanki, Olsztyn, Pieniężno, Szczytno i Orneta (Atlas, 2020). Każde hasło opatrzone jest także zdjęciami i mapami – współczesnymi lub też pochodzącymi z archiwów państwowych oraz ze zbiorów prywatnych. Studenci wsłuchując się w te nagrania mogą chociaż na chwilę przenieść się w minione czasy i poczuć radość dziecięcej zabawy, ciepło domowego ogniska lub też strach związany z działaniami wojennymi. Sami również mogą przyczynić się do rozwoju strony internetowej odnajdując ludzi, którzy niegdyś zamieszkiwali te tereny bądź też ich rodziny tzn. spadkobierców historii rodzinnych.

Pomocna przy zapoznaniu studentów z kulturą materialną i niematerialną obszarów obecnego województwa warmińsko-mazurskiego i uświadomienia jej wartości w rozwoju i życiu każdego młodego człowieka jest *Antologia warmińska*. Multimedialna strona internetowa stanowi pokłosie projektu *Antologia war-*

mińska – kreacja i promocja nowej marki regionu realizowanego przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Olsztynie w ramach środków Europejskiego Funduszy Rozwoju Regionalnego, Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007–2013 oraz dotacji Samorządu Miasta Olsztyna. Celem działań było zwiększenie zainteresowania kulturą, tradycją i historią Warmii wśród mieszkańców regionu ale także społeczeństwa Polski (Antologia warmińska, 2020). W ramach projektu wydano w 2011 r. *Antologię warmińską. Warmia w baśniach, podaniach i legendach* opracowaną przez Teresę Brzeską-Smerek w wersji tradycyjnej i online. Na zajęciach wykorzystujemy całą stronę projektu oraz wydanie elektroniczne pozycji, gdyż do każdej zamieszczonej baśni czy legendy dołączono nagranie dźwiękowe tzn. tekst czytany przez lektora. Taka forma odbioru przekazów kulturowych stanowi możliwość zaprezentowania wierzeń i tradycji lokalnych szerszemu gronu odbiorców niezależnie od umiejętności czytania. Jest więc doskonałym narzędziem do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Dodatkowo autorzy udostępnili panel ze scenariuszami zajęć opracowanych na podstawie nowo wydanych baśni i legend regionu oraz szereg pomocy dydaktycznych jak quizy i zadania przeznaczone dla dzieci i młodzieży.

Tak jak już wspominałam w trakcie zajęć prowadzący posługują się również płytą dołączoną do *Elementarza gwary warmińskiej* autorstwa Izabeli Lewandowskiej i Edwarda Cyfusa wydaną w 2018 r. w Olsztynie. Jest to zbiór nagrań dźwiękowych przytaczających opowiadania o obejściu, ubiorze, tradycjach warmińskich wykonany w gwarze warmińskiej. *Elementarz* zawiera również scenariusze zajęć oraz zadania skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej. Za pośrednictwem tego nośnika kulturowego przyszli pedagodzy mają możliwość zapoznania się z nieistniejącym już językiem oraz poznania dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu a także nabycia umiejętności podstawowej pracy dydaktycznej z gwarą warmińską.

Natomiast zagadnienia z obszaru muzyki i tańców regionalnych realizowane są w postaci zajęć dźwiękowych z użyciem komercyjnych nagrań płytowych Zespołu Pieśni i Tańca Kortowo takich jak: *Zielona rutka*, *Kiebyšta wy wiedzieli* oraz *Suita warmińska*.

Film

Cykl edukacji do *Edukacji regionalnej* rozpoczyna się najczęściej od przedstawienia nagrań filmowych pochodzących z zasobów Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie pod wspólną nazwą *Warmia i Mazury*. Udostępnione płyty stanowią zbiór reportaży i programów telewizji polskiej z zakresu kultury, historii i tradycji Warmii i Mazur wykonanych na przełomie XX i XXI w. Część odnosząca się do krajobrazu kulturowego i przyrodniczego zawiera m.in. następujące odcinki: *Zielona dziedzina wokół Kętrzyna*; *Matka Boska Świętolipska*;

Lidzbark Warmiński - Miasto mężów znakomitych; Rycerskie gniazda; Szlakiem zamków gotyckich. W nagraniach z historii regionu odnajdziemy natomiast: *Żywot człowieka niemczonego; Gdy ojczyznę był język i mowa; Na polskiej Ukrainie; Warmia - ziemia pełna bólu i piękna.* W ostatniej części – kultura ludowa znajdują się filmy przedstawiające tańce regionalne: szot, pofajdok, wiwat; gwara warmińska; tradycje: bożonarodzeniowe, wielkanocne, Kiermasy oraz skansen w Olsztynku i Olsztyn. Materiał może być wykorzystywany w pracy przyszłych pedagogów do działań zmierzających ku kształtowaniu tożsamości regionalnej dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Natomiast przy omawianiu dziejów Warmii i Mazur w okresie panowania Cesarstwa Niemieckiego i III Rzeszy w latach 1918–1945 oraz przyłączenia terenów obecnego województwa warmińsko-mazurskiego do Ziem Odzyskanych i ich dalszych losów w niepodległej Polsce w latach 1945–1992, a także w czasach współczesnych, wykorzystuje się dwa projekty filmowe CEIK-u: *Ostatni Mazurzy i Warmiacy* oraz *Regionalna Kronika Filmowa*. Pierwszy z nich to zbiór 100 dokumentacji audiowizualnych wywiadów z Warmiakami i Mazurami. Na podstawie tych materiałów stworzono 10 filmów, utrwalających wspomnienia ostatnich przedstawicieli autochtonicznej ludności Warmii i Mazur: *Prusy Wschodnie w 1945; W niewoli; Wielka ucieczka; Teraz Polska; My Wy Oni; Ja cię uczyć każę; Szkoła Polska; Pierwsza gwiazdka; Kto ty jesteś; Tu czy tam* (*Ostatni Mazurzy*, 2020). Za pośrednictwem tych nagrań prowadzący poruszają tematykę związaną z kwestią narodowościową; działaniami przeciwko kulturze i językowi polskiemu w latach 1918–1945. Opowiadają o: losach nauczycieli polskich; o próbach rozwoju szkół polskich na Warmii: plebiscytach; sytuacji ludności pochodzenia polskiego podczas II wojny światowej. Studenci wyposażeni są w wiedzę z zakresu: polityki narodowościowej na terenach Ziem Odzyskanych; akcji przesiedleńczej po 1945 r.; sytuacji bytowej społeczeństwa obecnego województwa warmińsko-mazurskiego; stanu szkolnictwa na Warmii i Mazurach; podziałów administracyjnych oraz życia codziennego.

Natomiast *Regionalna Kronika Filmowa* jest multimedialną kroniką filmową mało znanych wydarzeń z wielu dziedzin życia regionu oraz jego najnowszej historii. Zgromadzone nagrania wykonano przez lokalnych operatorów i twórców informacji regionalnych prezentowanych w telewizjach działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego (*Regionalna Kronika*, 2020). Dzięki przedsięwzięciu można włączyć się w konsumpcyjne odbieranie kultury lub podążać za współczesnymi projektami na rzecz dziedzictwa regionalnego w celu ich powielania i kontynuacji.

Ostatnią formą obrazów filmowych prezentowaną w trakcie zajęć z zakresu historii i kultury regionu stanowią filmy zrealizowane przez Telewizję Kortowo UWM w Olsztynie w postaci Kronik UWM za lata 2004–2019 oraz osobnych reportaży z poszczególnych jubileuszy, świąt uniwersyteckich ale także kronik z okresu kiedy na terenie Olsztyna funkcjonowały uczelnie wyższe: Akademia

Rolniczo-Techniczna oraz Wyższa Szkoła Pedagogiczna, z których utworzono UWM w Olsztynie. Nagrania te pozwalają studentom na większe poczucie wspólnoty akademickiej, tworzą jednocześnie przywiązanie do dziedzictwa i tradycji UWM oraz kształtują tożsamość grupową.

Fotografia/Wystawa

W cyklu zajęć z zakresu edukacji regionalnej odbywają się również zajęcia terenowe, w pobliskich instytucjach kultury: Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie²; Domu Gazety Olsztyńskiej³, Muzeum Przyrody w Olsztynie; Muzeum Nowoczesności – Centrum Techniki i Rozwoju Regionu w Olsztynie⁴, Archiwum Państwowym w Olsztynie⁵. Mają one za zadanie zaznajomienie z ofertą edukacyjną skierowaną do różnych grup wiekowych i uzupełnienie wiedzy z zakresu historii i kultury regionu. Studenci w trakcie ćwiczeń doświadczają kultury poprzez prezentowane zdjęcia, mapy oraz ekspozycje z zakresu historii i kultury regionu w różnych okresach historycznych. Zapoznają się również ze współczesną sztuką ludową kontynuującą tradycję lokalną. W każdym roku akademickim przeprowadzane są także zajęcia terenowe odnoszące się do dziejów Kortowa – dzielnicy Olsztyna, miasteczka akademickiego: od czasów plemiennych do współczesności; infrastruktury i historii UWM w Olsztynie. Działania te odbywają się przy współpracy Muzeum i Archiwum UWM w Olsztynie⁶. Przyszli pe-

² Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie jest jedną z pierwszych instytucji założoną w 1945 r. na Warmii i Mazurach. W skład jego zasobu wchodzi zabytki z zakresu: archeologii, historii, numizmatyki, sztuki, rzemiosła artystycznego, piśmiennictwa, kultury ludowej. Instytucja ta przejęła także zbiory dawnego muzeum Prus Wschodnich: rzeźby gotyckie, malarstwo religijne Warmii, portrety holenderskie, wyroby konwisarskie i ludwisarskie, grafiki współczesne. Ponadto siedziba Muzeum znajduje się w dawnym Zamku Kapituły Warmińskiej. Muzeum Warmii i Mazur jest jedną z najprężniej działających instytucji w obszarze edukacji, upowszechniania i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu, w związku z tym każdy student powinien poznać jej specyfikę działalności.

³ W latach 1920–1939 w budynku muzealnym funkcjonowała Gazeta Olsztyńska. Dzisiaj mieści się tam oddział Muzeum Warmii i Mazur.

⁴ Placówka muzealno-edukacyjna działająca w ramach Miejskiego Ośrodka Kultury w Olsztynie. Ekspozycje: zdobycze techniczne i cywilizacyjne Warmii Mazur (w XIX w. – I połowa XX wieku).

⁵ Archiwum Państwowe w Olsztynie jako urząd wiary publicznej gromadzi materiały archiwalne z obszaru województwa warmińsko-mazurskiego jak również z okresu Prus Wschodnich. Realizuje także działania edukacyjne w postaci wystaw i zajęć archiwalnych. Jest jednym z głównych ośrodków współpracujących z placówkami oświatowo-wychowawczymi na polu upowszechniania edukacji historycznej w regionie.

⁶ Archiwum UWM jest jednostką ogólnouczelnianą związaną z podstawową działalnością UWM w Olsztynie. Do jej zadań należy przede wszystkim gromadzenie, zabezpieczanie i opracowywanie dokumentacji z wszystkich jednostek Uniwersytetu oraz brakowanie dokumentacji niearchiwalnej. Udostępnia zbiory, przeprowadza kwerendy, wydaje zaświadczenia, depozyty a także

dagodzy odwiedzają wówczas wystawę stałą oraz okresowe ekspozycje związane z wydarzeniami w danym roku akademickim.

W latach 2012/2013 – 2015/2016 kandydaci prowadzili także badania w obszarze funkcjonowania „małych ojczyzn” w oparciu o socjologię wizualną – fotografię jako metodę badawczą Piotra Sztompki (Sztompka, 2006, s. 68). Ich zadaniem było odnalezienie zdjęć z okresu XX w. przedstawiających rzeczywistość społeczno-kulturową i przeprowadzenie wywiadu z właścicielem zdjęcia z zastosowaniem interpretacji fotografii. Przygotowane w ten sposób prace były przedstawiane i analizowane w trakcie zajęć.

Prowadzący zachęcają przyszłych pedagogów do poszukiwania inspiracji do pracy dydaktycznej przy wykorzystaniu wydanych w formie albumów zbiorów starych i współczesnych zdjęć oraz kart pocztowych z regionu. Jest to doskonałe źródło do pracy z dziećmi i młodzieżą, do przybliżania im miejsc niezwykłych Warmii i Mazur w obrębach murów szkolnych; do traktowania wydawnictw komercyjnych jako źródła inspiracji do działań na rzecz społeczności lokalnej.

Wnioski

Wyodrębnione w niniejszym opracowaniu kategorie świata kultury popularnej: Internet; Muzyka/Nagrania dźwiękowe; Film; Fotografia/Wystawa wraz z wyróżnionymi elementami odgrywają znaczącą rolę w realizacji cyklu kształcenia studentów wczesnej edukacji WNS UWM z zakresu historii, tradycji i kultury regionu Warmii i Mazur. Za ich pośrednictwem, bowiem dostarczany jest szeroki wachlarz wiedzy o zamierzchłych czasach, jakości życia społeczeństwa, relacjach politycznych, o krajobrazie kulturowo-przyrodniczym oraz o przedsięwzięciach zmierzających do pomnażania i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

Jednocześnie pozostawanie kultury popularnej w korelacji z rzeczywistością otaczającą świat dzieci i młodzieży determinuje oddziaływanie edukacji regionalnej w aspekcie konstruowania tożsamości i indywidualizacji własnej młodych adeptów pedagogiki. Tym samym inspiruje ich do budowania przestrzeni, w której dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym mają możliwość odnajdywania własnej przynależności społecznej i kulturowej.

prowadzi praktyki i zajęcia dla studentów archiwistyki oraz działania naukowe. Strukturę zasobu obecnego archiwum tworzą zasoby archiwów: Akademii Rolniczo-Technicznej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, akta narastające w toku działalności UWM w Olsztynie oraz dokumentację związków zawodowych i organizacji studenckich. Stanowi główny ośrodek chroniący i przetwarzający wiedzę z zakresu historii UWM w Olsztynie i jego poszczególnych jednostek. Przy archiwum funkcjonuje Muzeum, którego zadaniem jest ochrona wszelkich muzealiów związanych z historią UWM w Olsztynie oraz upowszechnianie wiedzy na temat UWM. W ramach Muzeum działa także izba tradycji;

Studenci omówione jakości świata kultury popularnej z jednej strony doświadczać w sposób konsumencki a z drugiej czynnie uczestniczą w ich tworzeniu i wykorzystywaniu w procesie edukacji.

Bibliografia

- Adamska-Staroń, M. (2015). Kultura popularna jako przestrzeń edukacyjna. W: J.H. Budzik, I. Copik (red.), *Edukacja przez słowo – obraz – dźwięk* (s. 153–179). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Antologia warmińska*, <http://aw.mbp.olsztyn.pl/> [dostęp: 20.08.2020].
- Atlas miejsc niezwykłych Warmii i Mazur*, <http://archipelag.ceik.eu/o-projekcie.html> [dostęp: 20.08.2020].
- Bednarek, S. (red.). (1995). *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego „Silesia”.
- E-ncyklopedia Warmii i Mazur*, <http://encyklopedia.warmia.mazury.pl/index.php/> [dostęp: 20.08.2020].
- Garbula, J.M. (2012). *Sylabus – Historia i kultura regionu*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Garbula, J.M. (2013). *Sylabus – Edukacja regionalna i obywatelska*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Hejwosz, D., Jakubowski, W. (2010). *Kultura popularna-tożsamość-edukacja*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Leksykon kultury Warmii i Mazur*, http://leksykonkultury.ceik.eu/index.php/Strona_g%C5%82%C3%B3wna [dostęp: 25.08.2020].
- Lewandowska, I. (2018). *Gwara warmińska jako wyraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Ewolucja zjawiska na przestrzeni dziejów*. W: K. Gładkowski, E. Gładkowska, T. Gajowniczek (red.), *Stosunki polsko-niemieckie w ćwierćwiecze od podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie. Kultura – oświata – gospodarka* (s. 137–152). Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
- Lisowska, K. (2014). *Sylabus – Historia i kultura regionu*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Lisowska, K. (2015). *Sylabus – Historia i kultura regionu*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Lisowska, K. (2017). *Sylabus – Podstawy edukacji historycznej i regionalnej*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- Lisowska, K. (2018). *Sylabus – Edukacja regionalna i obywatelska*. Olsztyn: Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

- Michalski, K. (1978). *Heidegger i filozofia współczesna*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Ostatni Mazurzy i Warmiacy*, <http://www.ceik.eu/ostatni-warmiacy-i-mazurzy.html> [dostęp: 24.08.2020].
- Regionalna Kronika Filmowa*, <http://rkf.warmia.mazury.pl/informacje-o-projekcie> [dostęp: 19.08.2020].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*. Dz.U. poz. 977.
- Rozporządzenie z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*. Dz.U. poz. 803.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*. Dz.U. poz. 356.
- Prusy*, <http://prusaspira.org/forum/printview.php?t=114&start=0> [dostęp: 15.08.2020].
- Siatka godzin (2012). *Pedagogika, specjalność wczesnoszkolna i przedszkolna w latach 2012–2017 – I stopnia*.
- Siatka godzin (2013). *Pedagogika, specjalność wczesna edukacja w latach 2013–2018 – II stopnia*.
- Sztompka, P. (2006). *Socjologia wizualna. Fotografia jako metoda badawcza*. Warszawa: PWN.

The world of popular culture in preparation for *Regional education* – education of students of early childhood education

Summary

The article presents and analyzes the use of various popular culture world's qualities, the Internet; Music/Sound Recordings; Films; Photographs; Exhibitions in the education process of students of early education pedagogy in the field of regional education and their importance in preparing future pedagogues for educational activities.

Considerations have been based on the cycle of core subjects: History and culture of the region; Basics of historical and regional education; Regional and Civil education, that are fulfilled as part of studies of first and second degree in period of time from 2012 until 2020 on Faculty of Social Sciences of University of Warmia and Mazury in Olsztyn. In research both the quality analysis of documents and method of gathering data via participant observation had been used; own experiences were also taken into account.

Though the popular culture world's qualities the students are being brought broad range of knowledge of ancient Times; quality of society's life; political relations; cultural and environmental scenery and also undertakings aimed at the multiplication and protection of the cultural heritage of the region. Students are enlightened about the need of building the space, in which kindergarten and school aged children are enabled to find their own both social and cultural affiliation.

Keywords: civil education, cultural identity, region, regional education, regionalism.